

Tomasz Wilde

Ełk, woj. suwalskie. Zamek pokrzyżacki na wyspie jeź. Ełk

Informator Archeologiczny : badania 20, 176-177

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zamykał płot drewniany. Część tej zabudowy uległa pożarowi w końcu XIV w., dzięki czemu w gruzowiskach domów zachowało się wiele elementów związanych z ich wyposażeniem. Analiza wymiarów budynków potwierdza przetrwanie rozplanowania tej części miasta opartego na przecie starochetmińskim. Kolejne poziomy bruków na ul. Sukienniczej wykazują, iż była to zabudowa niepodpiwniczona. Wzniesiono ją na nie/dotychczasowych działkach określanych w źródłach pisanych jako "Bude" zajmujące najczęściej 0,5 "Erbe".

Ozyskane podczas badań źródła archeologiczne wyraźnie wyróżniają tę strefę miasta od dotychczas przebadanych. Szczególnie jest to widoczne w materiale ceramicznym charakteryzującym się dużym udziałem dzbanów oraz misek o cechach wytwarzania właściwym garncarstwu wczesnośredniowiecznemu. Zwłaszcza przy tym uwagę wyrażny związek zajęć mieszkańców z nazwami ulic, w tym przypadku z tkactwem.

Niezależnie od tych prac wykonano cztery wykopy sondazowe pod kątem rozwiązania niektórych zagadnień architektonicznych oraz wyeksplorowano dalszych 12 studni i latryn w różnych punktach wschodniej dzielnicy miasta. Szczególnym znaleziskiem tegorocznym jest lutnia z końca XV w. najpóźniej początku XVI w. Na uwagę zasługuje zespół wyrobów drewnianych z latryny na posesji Kowalska 12. Cechuje je niebywałą kunszt wykonania, a wymienić można: kielich, pucharek, serie talerzy oraz innych przedmiotów. Dalszemu wzbogaceniu uległy kolekcje naczyń szklanych, wyrobów ze skóry, drewna, rogu i kości. Coraz liczniejsze są importy ceramiczne z XIII - XIV w. pochodzące z różnych warstw zachodniej Europy.

Równolegle prowadzono stały nadzór archeologiczny nad odgruzowywaniem piwnic dalszych 10 kamieniczek przy ul. Wigilijnej i Stary Rynek.

Badania będą kontynuowane.

ELK
woj. suwalskie
Zamek pokrzyżacki na wyspie jef.ELK

Uniwersytet Nikolaja Kopernika w Toruniu,
Wydział Sztuk Pięknych
Zakład Konserwatorstwa

Badania prowadził mgr Tomasz Wilda. /autor sprawozdania/.
Finansuje MKI Suwałki. Trzeci sezon badań.

Prace zostały podjęte w związku z zamiarem adaptacji budynku zamku oraz budynku powięziennego /1888 r/ na muzeum oraz Biuro Wystaw Artystycznych, a także rewaloryzacji wyspy. Prace objęły zarówno badania architektoniczne jak i archeologiczne. Dokonano analizy stratygraficznej budynku zamku wyodrębniając V fas.

Faza I, której początek przypada na 1397 r. istnieje do 1455 r., kiedy to zamek został zdobyty i spalony. Była to nadgraniczna strażnica wzniesiona z cegły w układzie wendyjskim z wstawkami kamiennymi w licu, na pianie prostokąta o wym. 16,5 x 12 m, jako obiekt jednoprześtrzenny, przynajmniej czterokondygnacyjny, z wejściem po drewnianych schodach na III kondygnację, kryty dachem czerospadowym ze szczytami schodkowymi.

Faza II - początek 1497 r., odbudowa po zniszczeniach wojny 13-letniej. Po stronie północnej do elewacji dostawiono wieżę, przeniesiono otwór wejściowy z III kondygnacji na II. Komunikacja pionowa odbywała się po drewnianych schodach biegnących przy licu muru zamku do wieży, w której było przejście do wnętrza budynku.

Faza III - po 1520 r. Była prawdopodobnie wynikiem prac remontowych po zdobyciu zamku przez wojska polskie w 1520 r. Dokonano płaszczowania od wewnątrz wieży, przesklepiono pomieszczenie w niej na I kondygnacji, oraz wmurowano portal z kształtek występujących m.in. w Toruniu ok. 1500 r.

Faza IV nosi już charakter nowożytny i jest datowana na początek XVII w. Skrzydło budynku zostało przedłużone o 1/3 długości w kierunku wschodnim, dobudowano symetrycznie wieżę-ryzalit oraz zmieniono wysokości poszczególnych kondygnacji. Wejście do budynku zlokalizowano na II kondygnacji w lewym i prawym ryzalicie. Prowadziły do nich symetryczne drewniane schody ze wspólnym podestem na półpietrze, skąd schody jednobiegowe zbiegały na poziom gruntu. Zapewne w tym też czasie został położony dwubarwny tynk /czarno-biały/ w postaci pasów.

Faza V wiąże się z pracami adaptującymi budynek na cele lokalnej jurysdykcji i datować ją można na 1815 rok. Obiekt zachował do chwili obecnej ten charakter.

Przebadano północno-wschodnią część wyspy, oraz obszar leżący tuż obok zamku. W trakcie badań archeologicznych nie natrafiono na ślady osadnictwa pruskiego "in situ". Stwierdzono, że zamek typu wieża obronna odcięto od reszty wyspy mokrą fosą. Nie natrafiono na ślady istnienia ostrokożu czy też muru kurtynowego. Materiał pochodzący z warstw zasypiskowych fosy ma charakter XVII, XVIII-wieczny. Można na tej podstawie wnioskować, że fosa istniała od końca XIV w do XVII w, kiedy to zamek przebudowano na rezydencję. Na przedzamczu, położonym na wschód od zamku odkopano trzy piwnice. Dwie wymurowane z gotyckiej cegły rozbiórkowej, trzecia zaś z materiału o charakterze XVII-wiecznym. Prawdopodobnie stały nad nimi budynki lub budynek o konstrukcji fachwerkowej. Słokalizowano również przebieg północno-wschodniego, umocnionego wbitymi pionowo w dno słupami drewnianymi, brzegu wyspy. Pozwala to na określenie zasięgu prac niwelacyjnych związanych z powiększeniem obszaru wyspy w XIX wieku.

Prace będą kontynuowane.

GIECZNO, gm. Zgierz
woj. łódzkie
Stanowisko 8

Wojewódzki Konserwator Zabytków
Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków
w Łodzi
Muzeum Miasta Zgierza

Badania prowadził mgr P. Świątkiewicz. Finansował WKZ
OBiDZ w Łodzi. Pierwszy sezon badań. Ślady osadnictwa
kult. łużyckiej. Osada późnośredniowieczna i nowożytna.

Stanowisko zlokalizowano w 1984 r. w trakcie ASP. Usytuowane jest ono na stoku wysoczyzny dominującej nad prawobrzeżną terasą zalewową doliny Moszczenicy i podlega procesom erozyjnym.

W trakcie weryfikacyjno-ratowniczych badań stanowiska wyeksplorowano wykop o pow. 30 m². Pod warstwą współczesnej próchnicy ornej zalegała tu brunatno-szara próchnica zawierająca domieszki piasku, węgla drzewnych i gruzu ceglanego; wystąpiły w niej także fragmenty bliżej nieokreślonych konstrukcji drewnianych. Przeciętna miąższość tej warstwy wynosiła ok. 0,5 m, jednakże na odcinku ok. 4 m wypełniała ona jamę (dół odpadkowy?) o głębokości ok. 1,2 m. W trakcie eksploatacji pozyskano z niej 3 fragmenty kafli piecowych i 840 fragmentów naczyń reprezentujących frakcję siwonej ceramiki późnośredniowiecznej oraz głównie naczynia toczone, ponadto miedziany grosz Fryderyka Wilhelma z 1797 r. i fragment żelaznego klucza. Pozwala to datować opisaną warstwę na koniec XVI-2 połowę XVIII w. Poniżej jej spągu, na odcinku ok. 4 m zalegał pokład mocno zbitej gliny i rumoszu ceglanego o miąższości ok. 0,2 m, a z kolei pod nim warstwa brunatnoszarej próchnicy zawierająca m.in. 70 fragmentów naczyń nawiązujących częściowo formalnie do ceramiki wczesnośredniowiecznej, głównie jednak reprezentujących charakterystyczną dla XV w. ceramikę wypalaną redukcyjnie.

Pod opisanymi nawarstwieniami zalegała wzdłuż całego wykopu warstwa średnio zbitego piasku, w której ujawniono dwie jamy. Z jednej z nich, o kształcie zbliżonym do prostokąta o wym. 2 x 3 m i głęb. 0,6 m, wypełnionej m.in. próchnicą i węglami drzewnymi, pozyskano 1 rdzeń wiórowy, 7 fragmentów naczyń kultury łużyckiej i 5 fragmentów naczyń wczesnośredniowiecznych. Tak niespójny materiał mógł powstać jedynie w wyniku wtórnego przedostania się do jamy ceramiki jednej z tych frakcji, świadczy też o istnieniu na tym terenie osadnictwa kultury łużyckiej.

Materiał ruchomy i dokumentacja badań znajdują się w Muzeum Miasta Zgierza i OBiDZ w Łodzi.

Planowane są dalsze badania stanowiska.